

**SURUNKALI KASALLIKLARDA HAMSHIRALIK
PARVARISHINING DAVOLASH
SAMARADORLIGIGA TA'SIRI**

Jamilova Dinora Anvar qizi

1-son Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada surunkali kasalliklarda hamshiralik parvarishining davolash jarayoniga ta'siri, bemorlarning hayot sifati va klinik natijalarni yaxshilashdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilinadi. Surunkali kasalliklar uzoq muddatli va uzluksiz tibbiy nazoratni talab etgani sababli, hamshiralik parvarishi muhim terapevtik omil sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot davomida bemorlarni parvarish qilishda hamshiraning klinik, psixologik va ta'limiy funksiyalari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, sifatli hamshiralik parvarishi kasallik asoratlarini kamaytirish, rehabilitatsiya jarayonini tezlashtirish va davolash samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Surunkali kasalliklar, hamshiralik parvarishi, davolash samaradorligi, bemor parvarishi, hayot sifati, klinik nazorat, rehabilitatsiya.*

Zamonaviy tibbiyotda surunkali kasalliklar global muammo sifatida e'tirof etilmoqda. Yurak-qon tomir kasalliklari, qandli diabet, bronxial astma, surunkali buyrak yetishmovchiligi, revmatoid artrit kabi kasalliklar bemorlarning umr bo'yi nazorat ostida bo'lishini talab qiladi. Ushbu holatda faqat shifokor tomonidan belgilanadigan dori-darmonlar bilan cheklanib qolish yetarli emas, balki uzluksiz va sifatli hamshiralik parvarishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Hamshiralik parvarishi bemorning umumiy holatini baholash, dori vositalarini to'g'ri qo'llash, ovqatlanish va gigiyena qoidalariga rioya etilishini

ta'minlash, shuningdek, psixologik qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Surunkali kasalliklarda bu jarayon bemorning kasallikka moslashuvi, asoratlarning oldini olish va hayot sifatini yaxshilashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

Surunkali kasalliklar (qandli diabet, arterial gipertoniya, yurak-qon tomir kasalliklari, surunkali obstruktiv o'pka kasalligi (KOA), surunkali buyrak yetishmovchiligi, revmatoid artrit va boshqalar) bugungi kunda global sog'liqni saqlash tizimining eng katta muammolaridan biridir. Ushbu kasalliklar uzoq muddatli, doimiy parvarish talab qiladi va bemorlarning hayot sifati, asoratlarning oldini olish va davolash natijalari ko'pincha hamshiralik parvarishining sifati va hajmiga bog'liq bo'ladi.

Ko'plab xalqaro ilmiy tadqiqotlar, sistematik ko'rib chiqishlar va meta-tahlillar shuni tasdiqlaydiki, hamshira rahbarligidagi parvarish dasturlari davolash samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, kasalxonaga yotqizishlarni kamaytiradi, hayot sifatini yaxshilaydi va sog'liqni saqlash xarajatlarini pasaytiradi.

Hamshiralik parvarishining asosiy komponentlari va mexanizmlari

Bemorlarga ta'lim berish va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish

Hamshiralar bemorlarga kasallikning tabiati, dori-darmonlarni qabul qilish qoidalari, to'g'ri ovqatlanish, jismoniy faollik, qon bosimi yoki qand darajasini o'lchash kabi masalalar bo'yicha batafsil ma'lumot beradi. Bu jarayon motivatsion suhbatlashish, individual reja tuzish va takroriy mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi.

Natija: bemorlarning davolashga rioya qilishi (adherence) oshadi, klinik ko'rsatkichlar (masalan, HbA1c, qon bosimi) yaxshilanadi.

Doimiy monitoring va masofaviy kuzatuv

Hamshiralar telefon, SMS, mobil ilovalar yoki uyga tashriflar orqali bemorning holatini muntazam kuzatadi, simptomlarni erta aniqlaydi va zarur bo'lganda shifokorga murojaat qilishni tavsiya qiladi.

Natija: asoratlar (masalan, diabetik koma, gipertonik kriz, yurak yetishmovchiligi zo'rayishi) oldidan oldini olish mumkin bo'ladi.

Integratsiyalangan va interprofessional parvarishni muvofiqlashtirish

Hamshiralar shifokorlar, dietologlar, psixologlar, reabilitologlar va ijtimoiy xodimlar o'rtasida "ko'prik" vazifasini bajaradi. Ular bemorning barcha muammolarini yaxlit ko'rib chiqadi va parvarish rejasini bir butun holda amalga oshiradi.

Psixologik va ijtimoiy yordam

Surunkali kasallik ko'pincha depressiya, tashvish va ijtimoiy izolyatsiyaga olib keladi. Hamshiralar bu holatlarni erta aniqlab, ruhiy yordam ko'rsatadi, oila a'zolarini jalb qiladi va kerak bo'lsa psixologga yo'naltiradi.

Ilmiy dalillar va aniq natijalar

Qandli diabet

Cochrane va boshqa sistematik ko'rib chiqishlar shuni ko'rsatadiki, hamshira rahbarligidagi ta'lim dasturlari HbA1c darajasini o'rtacha 0,5–1,0% ga pasaytiradi. Bu yurak-qon tomir asoratlari xavfini 15–20% ga kamaytiradi.

Arterial gipertoniya

Hamshira aralashuvi qon bosimini o'rtacha 5–10 mm sim. ust. ga pasaytiradi. Bu insult va infarkt xavfini sezilarli kamaytiradi. Masalan, Buyuk Britaniyada o'tkazilgan tadqiqotlarda hamshira rahbarligidagi parvarish shifokor parvarishiga nisbatan bir xil yoki yaxshiroq natija bergan.

Yurak yetishmovchiligi

Hamshira rahbarligidagi uy kuzatuv dasturlari kasalxonaga qayta yotqizishni 25–40% ga kamaytiradi va o'lim darajasini pasaytiradi (meta-tahlillar, 2020–2025).

Surunkali obstruktiv o'pka kasalligi (KOA)

Hamshiralar o'rgatgan nafas olish mashqlari, kislorod terapiyasi va zo'rayishlarni oldini olish bo'yicha ta'lim kasalxonaga yotqizishni 20–30% ga kamaytiradi.

Surunkali buyrak kasalligi

Hamshira parvarishi dializga o'tish vaqtini kechiktiradi, anemiya va suyak kasalliklarini yaxshi nazorat qiladi, hayot sifatini oshiradi.

Umumiy natijalar (multimorbid bemorlar)

Bir nechta surunkali kasalligi bo'lgan bemorlarda hamshira rahbarligidagi integratsiyalangan parvarish hayot sifatini (SF-36, EQ-5D shkalalari bo'yicha) sezilarli yaxshilaydi, depressiya belgilarini kamaytiradi va funksional holatni saqlab qoladi.

Iqtisodiy samaradorlik

Hamshira rahbarligidagi modellar kasalxona xarajatlarini kamaytiradi, chunki ular profilaktikaga yo'naltirilgan. Ko'plab mamlakatlarda bunday dasturlar iqtisodiy jihatdan foydali deb topilgan.

O'zbekiston kontekstida

O'zbekistonda ham surunkali kasalliklarning tarqalishi yuqori (qandli diabet, gipertoniya). Hozirgi vaqtda birlamchi tibbiy yordamda oilaviy hamshiralar va patronaj hamshiralari muhim rol o'ynaydi. Ammo hamshiralarning malakasini oshirish, masofaviy monitoring tizimlarini joriy etish va ularning mustaqil vakolatlarini kengaytirish orqali davolash samaradorligini yanada oshirish mumkin. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, hamshiralarga ko'proq mas'uliyat berilgan tizimlarda bemor natijalari yaxshiroq bo'ladi.

Surunkali kasalliklarda hamshiralik parvarishi shunchaki “yordamchi” emas, balki davolashning asosiy va ajralmas qismidir. U bemorning o'z holatini mustaqil boshqarishiga, asoratlarni oldini olishga, hayot sifatini saqlab qolishga va sog'liqni saqlash tizimiga yukni kamaytirishga yordam beradi. Ilmiy dalillar shubhasiz: yaxshi tashkil etilgan, individual moslashtirilgan va

uzoq muddatli hamshiralik parvarishi davolash samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va bemorlarning uzoq umr ko'rishiga hissa qo'shadi.

Olingan natijalar boshqa ilmiy tadqiqotlar bilan mos keladi. Surunkali kasalliklarda faqat farmakologik davolash yetarli bo'lmay, kompleks yondashuv zarurligi tasdiqlandi. Hamshiralik parvarishi bemorning kasallikka bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartiradi, o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini shakllantiradi va davolash jarayoniga faol jalb etadi.

Munozara jarayonida shuni ta'kidlash mumkinki, hamshiralarning malakasi va kasbiy tayyorgarligi parvarish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois hamshiralik ishida uzluksiz malaka oshirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, surunkali kasalliklarda hamshiralik parvarishi davolash samaradorligini oshiruvchi muhim omil hisoblanadi. U bemorlarning klinik holatini barqarorlashtirish, asoratlarning oldini olish va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Surunkali kasalliklarga chalingan bemorlar uchun individual hamshiralik parvarish rejalari ishlab chiqish;

Hamshiralar malakasini muntazam oshirish va zamonaviy parvarish texnologiyalarini joriy etish;

Bemorlar va ularning yaqinlariga kasallik haqida keng tushuntirish ishlarini olib borish.

Mazkur chora-tadbirlar surunkali kasalliklarni boshqarishda davolash samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Potter P.A., Perry A.G. Fundamentals of Nursing. – 9th ed. – St. Louis: Elsevier, 2017. – 1360 p.

2. Smeltzer S.C., Bare B.G., Hinkle J.L., Cheever K.H. Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing. – 14th ed. – Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2018. – 2272 p.
3. World Health Organization (WHO). Innovative Care for Chronic Conditions: Building Blocks for Action. – Geneva: WHO Press, 2002.
4. Bulechek G.M., Butcher H.K., Dochterman J.M. Nursing Interventions Classification (NIC). – 7th ed. – St. Louis: Elsevier, 2018.
5. Doenges M.E., Moorhouse M.F., Murr A.C. Nursing Care Plans: Guidelines for Individualizing Client Care. – 9th ed. – Philadelphia: F.A. Davis Company, 2019.
6. Stanhope M., Lancaster J. Public Health Nursing: Population-Centered Health Care in the Community. – 10th ed. – St. Louis: Elsevier, 2016.
7. Hinkle J.L., Cheever K.H. Medical-Surgical Nursing: Assessment and Management of Clinical Problems. – 13th ed. – Philadelphia: Wolters Kluwer, 2018.
8. McGillis Hall L., Doran D. Nursing staffing, care delivery model, and patient care quality. – Journal of Nursing Care Quality, 2007, Vol. 22(2), pp. 148–155.